

УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

Лисьонкова Наталія Миколаївна

УДК 568.56.001.76

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ
НА ОСНОВІ ВДОСКОНАЛЕННЯ
СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ

Спеціальність 08.06.01 – Економіка, організація та управління підприємствами

Дисертація на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Науковий керівник:
доктор економічних наук,
професор Дикань В.Л.

Харків 2006

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1	
СУТНІСТЬ І ЗНАЧЕННЯ СИСТЕМ ЯКОСТІ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	10
1.1. Аналіз сучасних підходів до формування конкурентоспроможності підприємств	10
1.2. Розробка і створення систем якості – важливий напрямок підвищення конкурентоспроможності підприємств	18
1.3. Техніко-економічні аспекти якості – основа підвищення конкурентоспроможності продукції	42
1.4. Зарубіжний досвід забезпечення конкурентоспроможності підприємства на основі ефективного управління якістю продукції	53
Висновки по розділу I	65
РОЗДІЛ 2	
ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ	68
2.1. Розвиток та основні етапи становлення системи управління якістю в Україні	68
2.2. Оцінка систем якості промислових підприємств	84
2.3. Проблеми і задачі організаційно-економічного забезпечення конкурентоспроможності підприємства на сучасному етапі розвитку економіки	101
Висновки по розділу II	112

РОЗДІЛ 3	
ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	115
3.1. Моделювання розвитку системи якості підприємства	115
3.2. Методичні основи формування напрямів розвитку системи якості	124
3.3. Економіко-математична модель оптимального рівня якості продукції	132
Висновки по розділу III	135
ВИСНОВКИ	137
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	141
ДОДАТКИ	154
Додаток А	155
Додаток Б	157
Додаток В	164
Додаток Г	176
Додаток Д	184
Додаток Ж	192
Додаток З	193

ВСТУП

В сучасних умовах ринкових перетворень, загострення конкуренції товаровиробників, перетворення її у вирішальну причину виживання і успіху підприємства, основою стійкого положення на ринку є своєчасна пропозиція продукції, що відповідає високому конкурентоспроможному рівню якості. При цьому конкурентоспроможність підприємства при будь яких його розмірах, формах власності і інших особливостях залежить, в першу чергу, від якості продукції і відповідності її ціни і пропонованій якості, тобто від того, в якій мірі продукція підприємства задовольняє запити споживача.

Ці обставини призводять до закономірного зростання ролі системи якості підприємства як універсального інструменту підвищення конкурентоспроможності підприємства, що в свою чергу, дозволяє досягти мети зниження собівартості продукції, що виробляється, при абсолютному задоволенні вимог споживача, тобто досягти такого рівня якості і собівартості, який робить продукцію конкурентоздатною в ринкових умовах.

Найпоширенішою в світі організаційно-методичною основою створення систем якості підприємств є міжнародні стандарти ISO серії 9000. Створення системи якості на основі цих стандартів дозволяє перейти від управління якістю взагалі до управління якістю певних видів продукції, необхідних споживачу. В рамках такої системи якості реалізується і економічний аспект якості - облік взаємозв'язку між якістю продукції і результатами економічної діяльності підприємства через облік витрат на забезпечення якості і зіставлення їх із втратами, пов'язаними з випуском неякісної продукції. Міжнародною організацією зі стандартизації якості продукції визначається як сукупність властивостей і характеристик, які роблять її здатною задовольняти обумовлені і передбачувані потреби. Виявлення передбачуваних потреб, очікувань споживача, пов'язаних з якістю продукції, може також успішно здійснюватися при реалізації функції маркетингу в системі якості, яка охоплює всі етапи життєвого циклу продукції.

Таким чином, для підвищення конкурентоспроможності підприємств, проблема створення систем якості повинна розв'язуватися як на рівні окремих підприємств, так і на державному рівні. В числі заходів, які повинні стимулювати підприємства на запровадження систем якості, є постанова Кабінету Міністрів України «Про щорічний Всеукраїнський конкурс якості», а також Указ Президента України «Про заходи щодо підвищення якості вітчизняної продукції»[1,2].

Однак задача створення ефективно функціонуючої системи якості повинна розв'язуватися, перш за все, на рівні конкретного підприємства з урахуванням його особливостей, які визначаються сферою діяльності, поточним фінансовим станом, існуючим рівнем реалізації принципу системності в роботі по забезпеченню якості і т.д.

Теоретичні основи розвитку систем якості, як методу підвищення конкурентоспроможності підприємств висвітлені в наукових працях вітчизняних та зарубіжних вчених: В.І. Галєєва, В.А. Лапідуса, П.А. Орлова, В.Л. Диканя, А.В. Гличева, Г.Г. Азгольдова, С.Д. Ільєнкової, А.Е. Воронкової, В.Г. Шинкаренка, В.В. Окрепилова, С.К. Фомічева, Р.А. Фатхутдінова і інших авторів. Залишаються невирішеними проблеми вдосконалення систем управління якістю, оцінки їх впливу на конкурентоспроможність підприємств.

Системи управління якістю, які існували при централізовано-плановій економіці перестали відповідати вимогам часу. З'явилася необхідність створення і впровадження нових систем управління якістю, на базі теоретичних розробок в цьому напрямі з подальшим їх застосуванням на практиці. Не дивлячись на те, що інтерес до систем управління якістю постійно зростає, організаційно-економічні аспекти даного питання розроблені порівняно слабо.

Підвищення конкурентоспроможності підприємства на основі вдосконалення систем управління якістю є проблемою, для вирішення якої потрібен комплексний підхід, що охоплює не тільки процес виробництва продукції, але і її реалізацію, і обслуговування після продажу.

Вдосконалення систем управління якістю і підвищення на їх основі

конкурентоспроможності підприємства є процесом характерним для більшості виробничих підприємств. Це дозволяє зробити висновок про можливість створення єдиного комплексу заходів щодо поліпшення дієвості систем управління якістю і їх впливу на конкурентоспроможність підприємства.

Актуальність поставлених питань обумовила вибір теми, формування мети і завдання дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертація виконувалась у відповідності до плану науково-дослідних робіт Української державної академії залізничного транспорту, ініціативно у рамках Підпрограми "Залучення об'єктів підприємницької діяльності у сферу обслуговування транспортних коридорів" Національної програми "Сприяння розвитку малого підприємництва в Україні на 2003 р.", затвердженої Розпорядженням Кабінету Міністрів від 16.11.2002 року №657–р (договір №2-НП-07КК-1-2003 від 1.05.2003р.)

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка науково-методологічних положень щодо створення і впровадження організаційно-економічного забезпечення конкурентоспроможності підприємства на основі вдосконалення систем управління якістю.

Для досягнення мети були поставлені наступні *основні задачі*:

- розкрити зміст робіт по реорганізації систем якості та розробити варіанти її вдосконалення;
- розробити підхід до визначення критеріїв якості продукції та підвищення конкурентоспроможності продукції на її основі;
- визначити роль і значення систем управління якістю на підприємствах у сучасних умовах і рівень їх впливу на конкурентоспроможність підприємства;
- дослідити шляхи підвищення конкурентоспроможності продукції на сучасному етапі розвитку економіки;
- розробити рекомендації по удосконаленню діяльності підприємства на основі методології, яка включає принципи всебічного управління якістю;
- виявити напрями та критерії порівняння підприємств з різними системами

управління якістю.

Об'єкт дослідження – процеси забезпечення конкурентоспроможності підприємств на основі підвищення якості їх продукції.

Предметом дослідження виступають теоретичні та методологічні основи організаційно-економічного забезпечення конкурентоспроможності підприємств шляхом удосконалення систем управління якістю продукції.

Методи дослідження. Теоретичною і методологічною основою дисертаційного дослідження є: розробки українських і зарубіжних вчених з проблем конкурентоспроможності підприємств і впровадження систем управління якістю продукції; нормативні акти України, закони і розпорядження Уряду з питань конкуренції і якості вітчизняної продукції; матеріали науково-практичних конференцій з проблем забезпечення якості продукції; нормативно-технічна документація, що регламентує роботу підприємств в області організаційно-економічного забезпечення якості продукції.

В процесі роботи використовувалися: системний комплексний підхід – для аналізу функціонування систем якості на підприємствах та розробки організаційно-економічного забезпечення конкурентоспроможності підприємства; метод економіко-математичного моделювання – для модулювання системи управління якістю продукції на підприємстві; метод статистичного аналізу – для розробки інтегрального показника конкурентоспроможності продукції; метод експертних оцінок - для аналізу системи якості підприємств.

Інформаційною базою дослідження стали статистичні дані, поточна звітність окремих підприємств, законодавчі акти Верховної Ради, Постанова Кабінету Міністрів України, довідкові та інструктивні матеріали, результати наукових розробок, у тому числі дипломних з участю дисертанта, спеціальна література та інші джерела.

Наукова новизна отриманих результатів:

вперше:

розроблено методологічний підхід до реформування системи управління якістю підприємства (з визначенням складу та масштабів необхідних

перетворень) з урахуванням ступеня її відповідності діючим стандартам;

систематизовано характеристики складових управління якістю та визначено їх роль і місце при безперервному вдосконаленні якості;

удосконалено:

розробку методологічних основ розрахунку інтегрального критерію конкурентоспроможності продукції на основі визначення часткових критеріїв оцінки якості;

дістали подальший розвиток:

систематизація складу критеріїв якості продукції для визначення якісної складової конкурентоспроможності підприємства та шляхів підвищення конкурентоспроможності підприємства на сучасному етапі розвитку економіки;

система критеріїв порівняльного аналізу підприємств з впровадженими системами управління вартістю продукції та підприємств з системами управління якістю.

Практичне значення отриманих результатів дисертаційного дослідження полягає в тому, що вони мають наукові та прикладні розробки, які включають до свого складу методику оцінки рівня розвитку системи якості та її складових. На основі даної методики сформовані напрямки удосконалення управління підприємством.

Приведені в дисертації розробки можуть знайти застосування при підготовці, впровадженні і функціонуванні системи управління якістю продукції, аналізу її ефективності; при підготовці фахівців з систем якості.

Результати дослідження застосовані в діяльності НВО «ЮБіСі-ПРОМО» (м. Харкова), яке входить до складу торгівельно-промислового холдингу «UBS-group», як можливі напрями вдосконалення систем управління якістю підприємства відповідно до стратегії розвитку холдингу, а також на ВАТ «Турбоатом».

Ряд положень дисертації знайшли застосування у навчальному процесі в Інституті перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів Української державної академії залізничного транспорту при викладанні дисциплін «Стратегія

конкуренції», «Економічна безпека підприємств», «Економіка підприємств», «Забезпечення конкурентоспроможності підприємств».

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки дослідження доповідались на:

64-й (Харків, 2002), 65-й (Харків, 2003), 66-й (Харків, 2004), 67-й (Харків, 2005) Міжнародних науково-технічних конференціях кафедр академії та спеціалістів залізничного транспорту і підприємств; III Міжнародній науковій конференції «Проблеми економіки транспорту» (Дніпропетровськ; 2003); I Міжнародній НТК «Проблеми міжнародних транспортних коридорів та єдиної транспортної системи України» (Коктебель – Харків, 2004).

Особистий внесок здобувача. Усі наукові та практичні результати отримано особисто автором і опубліковано у фахових виданнях. У статті, опублікованій в співавторстві, особисто здобувачеві належить розробка напрямків впровадження систем якості на основі вітчизняного і зарубіжного досвіду.

Публікації. Результати дослідження викладені у 8 наукових працях, у спеціальних фахових виданнях.

Структура та обсяг дисертації. Загальний обсяг дисертації складає 195 сторінок машинописного тексту, обсяг основного тексту складає 132 сторінки, список використаних джерел нараховує 167 найменувань. Робота містить 17 таблиць, 25 рисунків та 7 додатків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про щорічний Всеукраїнський конкурс якості: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2001р № 1502 //Урядовий кур'єр. 2001.- № 216.
2. Про заходи щодо підвищення якості вітчизняної продукції: Указ Президента України від 23.02.2001 №113/2001//Голос України. 2001. № 39.
3. Эффективность государственного управления: Пер. с англ./Общ. ред. С. А. Батчикова, С. Ю. Глазьева. – М.: Фонд "За экон. грамотность", 1998.- 842с.
4. The World Competitiveness, 1998. – P 57.
5. Дикань В.Л. Реформирование экономики Украины и конкурентоустойчивость предприятий: Монография. – Харьков: Основа, 1997.– 345с.
6. Завьялов П. С. Маркетинг в схемах, рисунках, таблицах: Учеб. пособие – М.: ИНФРА–М, 2000.- 495с.
7. Основы внешнеэкономических знаний/ И.П. Фаминский, П.С. Завьялов, Г.И. Глушенко, и др.– М.: Международные отношения, 1994.- 478с.
8. Нестерова Р.В. Конкурентоспособность производственного потенциала предприятия. На прим. предприятия машиностроения. Дис. канд. экон. наук. – М.: Ульяновск, 1997.- 168 с.
9. Конкурентоспособность России в 90–е годы / Сост. М.И. Гельвановский - М., 2000. -125с.
10. Буяльская А.К., Салий, В.В. Конкурентоспособность товара, ее оценка./ЛДентросоюз РФ, Сиб. ун–т потреб, кооп. – Новосибирск, 1998. - 51с.
11. Казаков С.П. Качество и конкурентоспособность в системе предпринимательства / М–во образования Рос. Федерации. – СПб.: Изд–во С.– Петерб. гос. ун–та .экономики и финансов, 1999.- 43с.
12. Фатхутдинов Р.А. Инновационный менеджмент. – М.: ЗАО «Бизнес–школа «Интел–Синтез», 2000. - 615 с.
13. Макалов Г.Ф. Как обеспечить конкурентоспособность предприятия. – М.:

Тольятти, 1997. - 159с.

14. Полиди А.А. Конкурентоспособность сахарной промышленности Краснодарского края и направления ее повышения: Автореф. дис. канд. экон. наук.—М., 1997. - 20с.

15. Шайдурова Н.И. Конкурентоспособность товаров и предприятий. – М.: Новосибирск, 1998. - 46 с.

16. Воронкова А.Э. Стратегическое управление конкурентоспособным потенциалом предприятия: диагностика и организация: Монография. – Луганск: Изд-во Восточноукраинского национального университета, 2000. – 315 с.

17. Бойдел Т. Как улучшить управление организацией: Пособие для руководителя. - М.: Машиностроение, 1995 - 316 с.

18. Боумен К. Основы стратегического менеджмента: Пер. с англ. / Под ред. Л.Г.Зайцева, М.И. Соколовой.- М.:Банки и биржи; ЮНИТИ, 1997. - 175с.

19. Брагин В.В. Чабан Ф. Оценка риска и последствий отказов комплексной системы, конструкций, процессов. –Ярославль: Рынок и качество, 1997. – 50 с.

20. Международная НПК "Организационные и экономические проблемы становления конкурентоспособного производства": Материалы Конф. Т.2 Основные факторы, определяющие конкурентоспособность предприятия.– Воронеж, 1999.

21. Эйснер О.В. Конкурентоспособность отрасли Региональные условия, методы оценки, перспективы развития – М.: Кемерово, 1998. - 19с.

22. Портер М. Конкуренция: Пер. с англ. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2000. - 495 с.

23. Исикава К. Японские методы управления качеством: Сокр. пер. с англ. - М.: Экономика, 1988. – 60 с.

24. Войтоловский В.Н., Скрепилов В.В. Управление качеством и сертификация в промышленном производстве: Учебное пособие. СПб.: Республика, 1992 – 165 с.

25. Шонбергер Р. Японские методы управления производством (девять простых уроков).- М.:Экономика, 1988. - 84 с.

26. Верли Х.П. Маркетинг как стратегический фактор успеха // Проблемы теории и практики управления. - 1992. - №6.
27. Маджаро С. Международный маркетинг: Пер. с англ. - М.: Международные отношения, 1979. - 263 с.
28. Азгальдов Г.Г. Квалиметрия - один из инструментов адаптации к рынку // Экономика и коммерция (Электронная техника. Серия 9).-1992. - Вып. 2.- С. 19 – 27.
29. Management Today. 1987. May 10. P.8–9, 12.
30. Явлинский Г. Московские новости.– 1992.–№21.
31. Организация работ по обеспечению "Конкурентоспособности промышленной продукции предприятия: Методические рекомендации. М.: ЛОНТП, 1983. – 33с.
32. Вудкок М., Френсис Д. Раскрепощенный менеджер: Для руководителя– практика: Пер. с англ. - М.: Дело, 1991. - 287 с.
33. Про захист прав споживачів: Закон України в редакції № 3161-IV від 01.12.2005 // Відомості Верховної Ради України.- 2006.-№ 7.-ст.84.
34. Про стандартизацію і сертифікацію: Декрет Кабінету Міністрів України в редакції № 2863-IV від 08.09.2005 //.- 2005.-№ 51.-ст.557.
35. Про стандартизацію Закон України № 2408-III від 17.05.2001// Відомості Верховної Ради України.- 2001.- № 31.-ст.145.
36. Про державний нагляд за додержанням стандартів, норм і правил та відповідальності за їх порушення: Декрет Кабінету Міністрів України, редакція від 20.02.2003 № 540-IV // Відомості Верховної Ради України.- 2003.- № 16.- ст.126.
37. Про метрологію та метрологічну діяльність: Закон України в редакції № 1765-IV від 15.06.2004 // Відомості Верховної Ради України.- 2004.- № 37.-ст.449.
38. Про підприємництво: Закон України втрачає чинність з 01.01.2004 року, крім статті4, на підставі Кодексу № 436-IV від 16.01.2003 // Відомості Верховної Ради України.- 2003.- № 18.-ст.144.
39. Воскобойников В. Новые подходы к управлению качеством продукции //

Экономика и жизнь.- 1993.-№ 50.- С.15.

40. Про охорону навколишнього природного середовища Закон України в редакції № 3235-IV від 20.12.2005 // Відомості Верховної Ради України.- 2006.- № 9.-ст.96.

41. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції державної політики у сфері управління якістю продукції (товарів, робіт, послуг): Розпорядження КМУ про затвердження від 31.03.2004 №200- Р// Збірник урядових нормативних актів України.- 2004.- 319.- ст..329.

42. ДСТУ ІСО 9001-2001. Системи управління якістю. Вимоги. – На зміну ДСТУ ІСО 9001–95, 9002–95. – К.: Держстандарт України, 2001.–24 с.

43. ДСТУ ІСО 9000-2001. Системи управління якістю. Основні положення та словник. – На зміну ДСТУ 3230–95. – К.: Держстандарт України, 2001.–28 с.

44. ДСТУ ІСО 9004-2001. Системи управління якістю. Настанови щодо поліпшення діяльності. – На зміну ДСТУ ІСО 9004–1–95. – К.: Держстандарт України, 2001.–44 с.

45. Азгальдов Г.А. Общин сведения о метрологии и квалиметрии // Стандарты и качество.- 1994.- № 11. - С. 24.

46. Голубовский Г.М. Пути повышения качества продукции.- М.: Финансы и статистика, 1996.

47. Егоров Л.Г. В помощь предприятиям готовящемся к сертификации// Сертификация.-1995.- № 3.- С.26.

48. Про державний нагляд за додержанням стандартів, норм і правил та відповідальність за їх порушення: Декрет КМУ, редакція від 08. 04. 1993р. N 30-93// відомості верховної ради України.– 1993.–№23.– ст. 247.

49. Горфинкель В.Я. Экономика предприятия.- М.: ЮНИТИ, 2004.- 670с.

50. Сегеци Г.Д. Политика европейских стран в области управления качеством// Стандарты и качество.- 1988.- №5.

51. Харрингтон Дж. Управление качеством в американских корпорациях.- М.: Экономика, 1990.– 272 с.

52. Фейгенбаум А. Контроль качества продукции: Сокр. пер. с англ. / Авт.

предисл. и науч. ред.. А.В.Гличев.–М.: Экономика, 1986.– 471 с.

53. Крылова Г.Д. Зарубежный опыт управления качеством.- М.: Экономика, 1992. - 140 с.

54. Капиталистическое управление / Под ред. А.А.Дынкина.– М.: Экономика, 1991.- 127с.

55. Вахрушев В. Принципы японского управления. - М.: ФОБЗ, 1992.- 207 с.

56. Сикато Сиро. Практическое руководство по управлению качеством: Пер. с 4-го япон. Изд. С.Н.Мышкиной / Под ред. В.Н.Гостева.–М.:Машиностроение, 1980.–215 с.

57. Николаева Э.К Семь инструментов качества в японской экономике. - М.: Издательство стандартов, 1990.- 88с.

58. Кона Таехиро Стратегия и структура японских предприятий. – М.: Прогресс, 1987. – 383 с.

59. Как работают японские предприятия: Сокр.пер.с англ. / Под.ред. Я Мондена и др. – М.: Экономика, 1989. – 262 с.

60. Джексон Грейсон младший, Карл О’делл. Американский менеджмент на пороге 21 века.–М.: Экономика, 1991.–319 с.

61. Жалило Я. Японский опыт государственного регулирования экономики // Экономика Украины.- 1995.-№3.- С.72–75.

62. Мерсер Д. ИБМ. Управление в самой преуспевающей корпорации мира.– М.: Прогресс. 1991.- 453с.

63. Мильнер Б. Кризис управления // Вопросы экономики. – 1993. №1.– С.88

64. Монополия и антимонопольная политика у «них» и у «нас» // Вопросы экономики. – 1990. №6.

65. Монден Я. «Тайота». Методы эффективного управления.– М.: Экономика, 1989.- 287с.

66. США: организационные формы и методы управления промышленными корпорациями. Отв. ред. Мильнер Б.З. –М.: Наука, 1972.-381 с.

67. Гличёв А.В. Очерки по экономике и организации управления качеством продукции // Стандарты и качество.- 1995.- №5 - С.53.

68. Гличёв А.В. Полная схема механизма управления качеством продукции// Стандарты и качество.- 1995.- №4- С.50.
69. Гличёв А.В. Современное представление о механизме управления качеством продукции// Стандарты и качество.- 1995.- №3. - С.55.
70. Про підтвердження відповідності: Закон України в редакції №2116-IV від 21.10.2004 // Відомості Верховної Ради України.– 2005. – № 2.–ст.33.
71. Международные стандарты ISO серии 9000 и 10000 на системы качества: Версии 1994 г.– М.: Издательство стандартов, 1995.–116 с.
72. Библик Ю.В. Проблемы оценки эффективности сертификации продукции в соответствии с международными стандартами // Зб. наук. праць «Економіка: проблеми теорії та практики». – Дніпропетровськ. 2002.–Вип. 147. – С.9–14.
73. Аладышкина Н.О. О стандартах ISO 9000 из самого достоверного источника – из. «ЦСМ» ИСО // Стандарты и качество. – №5–6.– С.66–67.
74. Кардаш В.Я. Стандартизация и управление качеством продукции.– К.: Висш. шк.. 1985.–220 с.
75. Кириченко Л.С., Мережко Л.В. Основы стандартизації, метрології, управління якістю: Навч. посіб.–К.: Київ нац. торг. – екон. ун.–т, 2001.– 446 с.
76. Климов А.Н., Оленев И.Д., Соколицын С.А. Организация и планирование производства на машиностроительном заводе.– Л.: Машиностроение, 1973.– 372с.
77. Орлов П.А. Менеджмент качества и сертификация продукции: Учебное пособие.– Х.: Издательский Дом «ИНЖЭК», 2004.–304 с.
78. Матеріали 8-го Міжнародного форуму «Дні якості в Києві».–К.: Українська асоціація якості. Міжгалузевий центр якості «Прирост», 2000.–134 с.
79. Якубовський В.В. Виступ на форумі//Матеріали 8-го Міжнародного форуму «Дні якості в Києві».–К.: Українська асоціація якості. Міжгалузевий центр якості «Прирост», 2000.– С. 102–105.
80. Лисьонкова Н.М. Основні принципи оцінки конкурентоспроможності продукції // Вісник економіки транспорту і промисловості: Зб. наук. праць. – Х.: УкрДАЗТ.- 2002. -№2. – С.15–18.
81. Лисьонкова Н.М. Конкуренція як засіб розвитку суспільних відносин//

Матеріали 64 Міжнарод. НТК кафедр академії та спеціалістів залізничного транспорту і підприємств – Харків: УкрДАЗТ, 2002.

82. Лисьонкова Н.М. Підходи до забезпечення конкурентоспроможності підприємства// III Міжнародна НК «Проблеми економіки транспорту»: Тези доповідей.- Дніпропетровськ, 2003. – С.24-25.

83. Лисьонкова Н.М. Розвиток концепції управління підприємством// Вісник економіки транспорту і промисловості: Зб. наук. праць.- Х.: УкрДАЗТ, - 2003. - №3. – С.25–29.

84. Лисьонкова Н.М. Зарубіжний досвід забезпечення конкурентоздатності підприємств// Матеріали 66 Міжнарод. НТК кафедр академії та спеціалістів залізничного транспорту і підприємств – Харків: УкрДАЗТ, 2004.- С.72.

85. Портер М. Международная конкуренция: Пер. с англ./ Под ред.В.Д. Щетинина. - М.: Международные отношения,1993.- 896с.

86. Лисьонкова Н.М. Проблеми і задачі організаційно-економічного забезпечення конкурентоспроможності підприємства на сучасному етапі розвитку економіки// Вісник економіки транспорту і промисловості: Зб. наук. праць.- Х.: УкрДАЗТ, 2005. - №. 11 – С.220–225.

87. Фасхiev X.A. Оценка конкурентоспособности новой техники.// Маркетинг.-1998.-№6 – С. 25-35.

88. Теория статистики: Учебник/ Под ред. И.А.Шмойловой.- 3-е изд., перераб.-М.: Финансы и статистика,1999.- 560с.

89. Швеc В.Е. Об управлении конкурентоспособностью на предприятии.- Санкт - Петербург, 1996.- 28с.

90. Лисьонкова Н.М. Державне регулювання конкурентоспроможності підприємств//Вісник економіки транспорту і промисловості: Матеріали I Міжнарод. наук. – практ. Конференції «Проблеми міжнародних транспортних коридорів та єдиної транспортної системи України» -. Х.: УкрДАЗТ, 2004. - №7. - С.104-105.

91. Лисьонкова Н.М. Управління життєвим циклом продукції 65 НТК УкрДАЗТ // Матеріали 65 Міжнарод. НТК кафедр академії та спеціалістів

залізничного транспорту і підприємств – Харків: УкрДАЗТ, 2003.- С.49.

92. Дикань В.Л., Лисьонкова Н.М. Сучасні системи управління якістю продукції// Вісник економіки транспорту і промисловості: Зб. наук. праць.- Х.: УкрДАЗТ, 2005. - №. 12. – С.229–235.

93. Ахмин А.М., Гасюк Д.П. Основы управления качеством продукции. - СПб.: Издательство "Союз", 2002.- 186с.

94. Варакута С.А. Управление качеством продукции. - М.: ИНФРА - М, 2001.- 205с.

95. Гиссин В. И. Управление качеством продукции. - Ростов н/Д: Феникс-2000.- 254с.

96. Наставники по качеству. Джозеф Джуран // Стандарты и качество. -1999. - № 7. - С.86 - 87.

97. Фейгенбаум А. Контроль качества продукции - М.: Экономика, 1986.- 471с.

98. Гончаров Э.Н., Круглов Е.Д. Статистические методы контроля качества продукции. - М.: Изд-во стандартов, 1983.- 62с.

99. Управління якістю продукції: Навч. Посіб./ О.Й. Запунний, О.О. Запунний, І.В. Полуда, С.. Савченко; За редакцією В.Д. Немцова.- К.: ІЗМН,1998.- 135с.

100. Статистические методы обеспечения качества. Пер. с нем. /Х.-Й. Миттаг и др.—М.: Машиностроение, 1995.- 616 с.

101. Управление качеством продукции / Под ред. Н.И. Новицкого. -М.: Новое знание, 2004.- 367с.

102. Управление качеством / Под ред. С.Д. Ильенковой. - М.: ЮНИТИ, 2003.- 197с.

103. Басовский Л.Е., Протасьев В.Б. Управление качеством. - М.: ИНФРА-М, 2002.- 211с.

104. Лapidус В.А. Статистический приемочный контроль и международные стандарты ИСО. Вчера, сегодня, завтра. – Н/Новгород: СМЦ "Приоритет", 1993. - 101 с.

105. Крайер Э. Успешная сертификация на соответствие нормам ИСО серии 9000: Пер. с немец. /Под ред. В Л. Рождественского. - Киссинг (Германия): Форум Ферлаг, 1996.- 550с.

106. Воронин Г. Освоение систем качества - путь на мировой рынок // Стандарты и качество. - 2001. - № 5-6. - С.44 - 47.

107. Основы управления качеством: Учеб. Пособ./ С.К. Фомичев, А.А. Старостина, Н.И. Скрябина.- К.: МАУП, 2000.- 196 с.

108. Конкуренция и принципы обеспечения конкурентоспособности промышленной продукции // Вестник машиностроения. -1999.- №12.- С.3-12.

109. Анфилатов В.С. Системный анализ в управлении. - М: Финансы и статистика, 2005.- 368с.

110. Моисеева Н.К. Выбор технических решений при создании новых изделий. —М.: Машиностроение, 1980.- 181с.

111. Ансофф И. Стратегическое управление. Пер. с англ. - М.: Экономика, 1989.-519с.

112. Анттила Ю. Интеграция управления качеством с новаторской структурой управления бизнесом // Стандарты и качество. - 1999. - № 7. -С.58 - 61.

113. Винокуров В.А. Организация стратегического управления на предприятии. - М.: Центр экономики и маркетинга, 1996.-160 с.

114. Гличев А. В. Основы управления качеством продукции. - М.: Издательство АМИ, 1998.- 478с.

115. Макулов А., Нусенкис Р. Интеграционный подход к управлению качеством продукции // Экономика и управление. - 2000. - № 6. - С. 44 - 49.

116. Менеджмент систем качества: Учебное пособие / М.Г.Круглов, С.К.Сергеев, В.А.Такташов и др.— М.: ИПК «Изд-во стандартов», 1997.- 366с.

117. Лысенкова Н.М. Методичні основи формування стратегії розвитку систем якості // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н.Каразіна: Економічна серія. – 2005.— № 668. – С. 104-109.

118. Котлер Ф. Маркетинг, менеджмент.- СПб.: Питер,2002.-749 с.

119. Организационные структуры управления производством / Под

общ. ред. Б.З. Мильнера. - М.: Мысль, 1975.- 17с.

120. Лисьонкова Н.М. Моделювання розвитку системи якості на підприємстві// Коммунальное Хозяйство городов: НТС.– Киев «Техника», 2005.– № 65.– С.360-366.

121. Лисьонкова Н.М. Економіко – математична модель оптимального рівня якості продукції// Вестник национального технического университета «ХПИ».- 2005.- Вып. № 58, т. 3.- С.152 – 155.

122. Организация производства/ Дикань В.Л., Дейнека А.Г., Ковалев Д.И., Компаниец В.В., Писаревский И.М., Чернобровка И.В. Харьков: «Олант», 2002.- 287с.

123. Швец В.Е. Самооценка и ее роль в развитии систем качества // Сертификация.– 1998.–№3.–С.20-22.

124. Айвазян С.А., Мхитарян В.С. Прикладная статистика и основы эконометрики: Учебник для вузов. -М.: ЮНИТИ, 1998. – 656с.

125. Анфилатов В.С. и др. Системный анализ в управлении.–М.:Финансы и статистика, 2002.–367с.

126. Басовский Л.Е., Протасьев В.Б. Управление качеством. – М.: ИНФРА–М, 2001.–211с.

127. Быков Ю.М., Кормилицин С.И., Солодков В.А. Основы квалиметрии.– Волгоград, 1998.–79 с.

128. Замков О.О., Толстопятинко А.В., Черепных Ю.Н. Математические методы в экономике: Учебник.– М.: МГУ им. М.В.Ломоносова: Изд-во «ДИС», 2004.– 368с.

129. Миттаг Х. Статистические методы обеспечения качества: Пер с нем. – М.: Машиностроение, 1995.–616 с.

130. Михайлова Е.А. Основы бенчмаркинга: эволюция концепций качества // Менеджмент в России и за рубежом. - 2001. - № 2. - С. 114-121.

131. Дикань В.Л. Обеспечение конкурентоустойчивости предприятия: Монография.- Харьков: Основа, 1995.-160с.

132. Мишин В.М. Управление качеством: Учеб. пособ. для вузов.– М.:

ЮНИТИ-ДАНА, 2000.–303 с.

133. Тавер Е.И. Экспертный метод потребительской оценки качества продукции // Стандарты и качество.– 1998.– № 11. – С.44–46.

134. Хаммер М., Чампи Д. Реинжиниринг корпорации.- СПб.: Изд-во С.-Петербургского университета, 1997.–332 с.

135. Розно М.И. Как научиться смотреть вперед? Внедрение FMEA - методологии // Методы менеджмента качества. - 2000. - № 6. - С.25 - 28.

136. Хвастунов Р.М., Яковлева Е.Ю. О закономерности снижения эффективности работы эксперта с ростом числа экспертной группы // Методы менеджмента качества.–2000.– №12.–С.19–22.

137. Галлеев В.И. Менеджмент процессов в системе качества – от теории к практике // Сертификация.- 2004.- №1.- С. 26-28.

138. Сертифікація в Україні: Нормативні акти та інші документи. Т.2.- К.: Держстандарт України, 1998.- 416с.

139. Саати Т., Керне К. Аналитическое планирование. Организация системы: Пер. с англ. — М.: Радио и связь, 1991. – 223с.

140. Салимова Т.А. Теория и практика управления качеством. - Саранск: Изд-во Мордов. ун-та, 2001. – 169с.

141. Файоль А., Эмерсон Г., Тейлор Ф., Форд Г. Управление - это наука и искусство. - М.: Республика, 1992.- 349с.

142. Фатхутдинов Р.А. Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление.- М.: ИНФРА-М.- 2000.- 312с.

143. Федюкин В. К., Дурнев В. Д., Лебедев В. Г. Методы оценки и управления качеством промышленной продукции. - М.: Информационно - издательский дом «Филинь»; Рилант, 2000.- 327с.

144. Хаммер М., Чампи Д. Реинжиниринг корпорации. /СПб.: Изд-во С.-Петербургского университета, 2005.- 287с.

145. Окрепилов В.В. Управление качеством: Учебник для вузов.- М.: ОАО изд-во «Экономика», 1998.- 639с.

146. Adler Yu., Shchetova S. Cost of quality, cost of poor quality or

costmanagement? - Proceedings of the Millenium International Conference of the Israel Society for Qualiti - Jerusalem, November, 2000. - Vol. 1.

147. Imai M. Kaizen: The key to Japan's competitive success. - New York: Random House. 1986.

148. Juran J.M. A history of managing for quality. The evolution, trends and future directions of managing for quality. ASQC- Milwaukee, Wisconsin: Quality press, 1995.

149. Якокка Ли. Карьера менеджера. При участии У. Новака; Пер. с англ. Р.И. Столпера/Общ. ред. и предисл. Ю. Медведкова. -М.: Прогресс, 1991.- 384с.

150. Російсько – український словник наукової термінології: Математика. Фізика. Техніка. Науки про Землю та Космос/ В.В. Гейченко, В.М. Завірю хіна, О.О. Зеленюк та ін. – К.: Наук. думка, 1998.- 892с.

151. Російсько – український словник наукової термінології: Суспільні науки/ И.Ф. Андерш, С.А. Воробйова, М.В. Кравченко та ін. – К.: Наук. думка, 1994.- 600с.

152. Словник: Російсько- український політехнічний/ Уклад. В.С. Підлипенський, В.М. Петренко. – Київ; Ірпінь: ВТФ»Перун», 2000.-512с.

153. Короткий тлумачний словник української мови / Уклад.: Д.Г. Гринчишин, Л.Л. Гумецька, В.Л. Карпова та інш.; Відп.ред. Л.Л. Гумецька. – К.: Рад. Школа, 1978. – 296с.

154. Основы управления качеством: Учебное пособие/ С.К. Фомичев, А.А. Старостина, Н.И. Скребина.- К.: МАУП, 2000.- 196с.

155. www.iso.org

156. Чередниченко Н.Я. Факторы повышения качества продукции.- К.: Наукова думка, 1991.- 141с.

157. Управление качеством: Учебник для вузов / С.Д. Ильенкова, Н.Д. Ильенкова, В.С. Мхитарян и др.; Под ред. С.Д. Ильенковой.- М.: ЮНИТИ – ДАНА, 2003.- 334с.

158. Шинкаренко В.Г., Бондаренко А.С. управление конкурентоспособностью предприятия.- Харьков: изд-во ХНАДУ, 2003.- 186с.

159. Ломоносов Б. П. Управление переходными процессами на предприятиях

машиностроения. — М.: Машиностроение, 1995.-144с.

160. Крылова Г.Д. Зарубежный опыт управления качеством. - М.: Издательство стандартов, 1992.-140с.

161. Ломоносов Б. П., Мишин В.М. Исследование систем управления: Учебное пособие для вузов. — М.: ЗАО «Информ-Знанив», 1998 - 178 с.

162. Лэнд П.Э. Менеджмент - искусство управлять: Пер. с англ. - М.: ИНФРА-М, 1995.- 143с.

163. Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента: Пер. с англ.—М.: Дело, 1992.- 799с.

164. Фейгенбаум А. Наставники по качеству // Стандарты и качество. - 1999. - № 10. - С.28 - 29.

165. Исикава К. Наставники по качеству // Стандарты и качество. -1999.- №11.-С.90-92.

166. Деминг У. Наставники по качеству // Стандарты и качество. - 1999. - № 6. - С.84 - 86.

163. Кросби Ф. Наставники по качеству // Стандарты и качество. -1999.-№9.- С.74-75.

167. Салимова ТА. Диверсификация управления качеством. - Саранск: Изд-во Мордов. ун-та, 2002. – 265с.